

DIN ISHLARI BO'YICHA QO'MITA



O'ZBEKISTONDA TURIZM FAOLIYATINI RAQAMLASHTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI

Xalqaro ilmiy-amaliy
konferensiya

2025-yil 20-may



**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI DIN ISHLARI BO‘YICHA
QO‘MITASI**
O‘ZBEKISTON XALQARO ISLOM SHUNOSLIK AKADEMIYASI

**“O‘ZBEKISTONDA TURIZM FAOLIYATINI
RAQAMLASHTIRISHNING ASOSIY YO‘NALISHLARI VA
SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI”**
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari

Материалы международной научно-практической
конференции на тему:
**“ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ И ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ
ЭФФЕКТИВНОСТИ ЦИФРОВИЗАЦИИ ТУРИСТИЧЕСКОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УЗБЕКИСТАНЕ”**

International scientific and practical conference on the topic
**“MAIN DIRECTIONS OF DIGITALIZATION OF TOURISM
ACTIVITY IN UZBEKISTAN AND WAYS TO INCREASE ITS
EFFICIENCY”**

2025-yil 20-may

Toshkent – 2025

marketingni kuchaytirish.

Turizm va eksport o'rtasidagi o'zaro aloqalar, O'zbekistonning agrar sektorining rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. O'zbekistonning turizm infratuzilmasini yaxshilash orqali, mamlakatning agrar sektori, ayniqsa, meva-sabzavotlar, qandolat va oziq-ovqat mahsulotlarining eksporti sezilarli darajada o'sadi. Bu ikki soha o'rtasidagi integratsiya, innovatsion texnologiyalarni qo'llash va ekologik qishloq xo'jaligi mahsulotlariga bo'lgan ehtiyojning ortishi orqali agrar tarmoqlarni barqaror ravishda rivojlantirish imkoniyatini yaratadi.

Agar turizm sohasida jahon bozorida kuchli o'rin egallashga erishilsa, eksport hajmi yanada oshadi, bu esa mamlakatning iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, turizm sektorida o'ziga xos innovatsion yondoshuvlar (masalan, agroturizm va ekoturizm) agrar sektorga yangi imkoniyatlar ochib, fermerlar va ishlab chiqaruvchilarni yangi bozorlar bilan tanishtirishga yordam beradi.

Bundan tashqari, zamonaviy texnologiyalar va raqamli innovatsiyalar orqali eksport qilinadigan mahsulotlar sifatini oshirish, mahsulotlarning qadoqlanishi va saqlanishini yaxshilash orqali eksportni yanada diversifikatsiya qilish mumkin. Ushbu integratsiya orqali O'zbekistonning agrar sektori, nafaqat ichki bozor, balki xalqaro bozorlarda ham raqobatbardoshligini oshiradi.

Мохигул ПУЛАТОВА,

Тошкент давлат иқтисодийёт университети таянч докторанти

ТУРИЗМ, ИНСТИТУЦИОНАЛ СИФАТ ВА ИҚТИСОДИЙ ҶСИШ

Аннотация. Институционал сифат иқтисодий ўсиш, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва ижтимоий фаровонлик учун муҳим кўрсаткичларни ўз ичига олади, жумладан коррупцияни назорат қилиш, ҳукумат самарадорлиги, сиёсий барқарорлик ва қонун устуворлиги. Ушбу тадқиқот институционал сифатнинг туризм ва иқтисодий ўсишга бўлган таъсирини ўрганади. Самарали институционал муҳит туристларни жалб қилиб, туризм орқали иқтисодий ўсишни рағбатлантиради. Қайд этилишича, коррупция, сиёсий беқарорлик ва паст сифатли давлат хизматлари туризмга салбий таъсир кўрсатади. Шу сабабли, институционал сифатнинг турли ўлчовлари барқарор туризм ва иқтисодий ўсиш учун муҳим омиллар ҳисобланади.

Калит сўзлар: институционал сифат, коррупцияни назорат қилиш, ҳукумат самарадорлиги, сиёсий барқарорлик, қонун устуворлиги, туризм, иқтисодий ўсиш.

Аннотация. Институциональное качество включает в себя такие показатели, как контроль коррупции, эффективность правительства, политическая стабильность и верховенство закона, которые являются ключевыми для экономического роста, охраны окружающей среды и социального благополучия. Исследование изучает влияние институционального качества на туризм и экономический рост. Эффективные институты

привлекают туристов и способствуют экономическому развитию через туризм. Коррупция, политическая нестабильность и низкое качество государственных услуг негативно влияют на туризм. Таким образом, различные измерения институционального качества являются важными факторами устойчивого туризма и экономического роста.

Ключевые слова: институциональное качество, контроль коррупции, эффективность правительства, политическая стабильность, верховенство закона, туризм, экономический рост.

Abstract. Institutional quality encompasses indicators such as corruption control, government effectiveness, political stability, and rule of law, which are essential for economic growth, environmental protection, and social welfare. This study examines the impact of institutional quality on tourism and economic growth. Effective institutions attract tourists and promote economic development through tourism. Corruption, political instability, and poor public services negatively affect tourism. Therefore, various dimensions of institutional quality are critical factors for sustainable tourism and economic growth.

Keywords: institutional quality, corruption control, government effectiveness, political stability, rule of law, tourism, economic growth.

Институционал сифат бир қатор муҳим кўрсаткичларни қамраб олади. Улар қаторига коррупцияни назорат қилиш, ҳукумат самарадорлиги, сиёсий барқарорлик, тартибга солиш тизимларининг сифати ҳамда қонун устуворлиги қиради. Ушбу омилларнинг ҳар бири нафақат барқарор иқтисодий ўсиш, балки атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва ижтимоий фаровонликни таъминлашда ҳам ҳал қилувчи аҳамиятга эга.

Тадқиқотлар шуни кўрсатадики, институционал сифатнинг юқори даражада бўлиши турли мамлакатларда кучлироқ иқтисодий ўсиш билан бевосита боғлиқ. Институционал сифат ўсишга ижобий ва барқарор таъсир кўрсатса-да, иқтисодий глобаллашув мустақил омил сифатида ўсишга тўғридан-тўғри таъсир этмайди. Шу билан бирга, ривожланаётган мамлакатлар мисолида институционал сифат ва иқтисодий глобаллашув ўртасидаги ўзаро таъсир иқтисодий ўсишда муҳим роль ўйнаши мумкин. Яъни, айнан ушбу икки омилнинг биргаликдаги таъсири ривожланаётган давлатларда ўсиш жараёнида яққол кўзга ташланади.

Тадқиқотлар институционал сифатнинг айниқса камбағал ва ривожланаётган мамлакатларда иқтисодий ўсишга кучли ва ижобий таъсир кўрсатишини тасдиқлайди. Шу билан бирга, юқори иқтисодий ўсишнинг ўзи ҳам институционал сифатни яхшилашга хизмат қилиши мумкинлигини кўрсатувчи тескари (ўзаро таъсирли) муносабатлар мавжуд. Айрим муаллифлар институтларни эркинлаштириш ва соддалаштирилган эмпирик ёндашувлар ҳақидаги илгариги назарияларни танқид қилиб, уларни “эскирган ва чалғитувчи” деб баҳолайдилар.

Институционал сифат фақат иқтисодий ривожланиш учун эмас, балки халқаро савдо муносабатлари учун ҳам муҳим омил ҳисобланади. Бу сифат

нафақат бир мамлакатнинг ички институтлари даражаси, балки экспорт қилувчи ва импорт қилувчи мамлакатлар ўртасидаги институционал фарқлар нуктаи назаридан ҳам савдога таъсир кўрсатади. Яъни, ўзаро ишонч ва ҳуқуқий кафолатларнинг мавжудлиги трансчегаравий савдони ривожлантиришда хал қилувчи аҳамиятга эга.

Туризм соҳасида ҳам институционал сифат муҳим ўрин тутади. Самарали институтлар – масалан, шаффоф бошқарув, ишончли ҳуқуқ тизими ва хавфсизликнинг юқори даражаси – сайёҳлар учун жозибадор муҳит яратади. Бундай шароитлар туристларни жалб этади, чунки уларда ҳамкорлик имкониятлари, ишонч ҳисси кучаяди ва ноқонуний ҳаракатлардан (масалан, фуқаролар томонидан ресурсларни текинча эгаллашга интилиш – “free-riding”) ҳимоя таъминланади.

Аксинча, заиф институтларга эга мамлакатларда қонун устуворлиги паст бўлади, давлат хизматлари сифатсиз, хавфсизлик тизими етарли даражада самарали эмас. Бу эса сайёҳлар орасида ишончсизликка сабаб бўлади ва мамлакатнинг туризм салоҳиятини пасайтиради. Шу муносабат билан тадқиқотчилар зўравонлик, ижтимоий нотинчлик, фуқаролар уруши, инсон ва мулк ҳуқуқларининг бузилиши каби хавф-хатарлар ҳақидаги идрок туризм қарорларига таъсир кўрсатиши мумкинлигини таъкидлайдилар.

Сайёҳларнинг мезбон мамлакат тўғрисидаги ижобий тасавури, юқори институционал сифат ҳамда маҳаллий ҳукумат ёки тегишли ташкилотларнинг туризм соҳасини ривожлантиришдаги салоҳияти халқаро туризм оқимида сезиларли даражада таъсир кўрсатади. Мамлакатдаги хавфсизлик даражаси, ижтимоий-сиёсий барқарорлик ва бошқарув сифатининг умумий ҳолати халқаро сайёҳларнинг қарор қабул қилиш жараёнида хал қилувчи омиллардан бири ҳисобланади. Шунингдек, коррупция, порахўрлик ва кимор ўйинлари каби ноқонуний фаолиятлар мамлакат туризм имиджига жиддий салбий таъсир кўрсатиб, туристик салоҳиятни пасайтиради.

Шу сабабли, ушбу тадқиқот институционал сифатнинг айрим асосий кўрсаткичлари – тартибга солиш механизмларининг сифати, ҳукумат самарадорлиги, коррупцияни назорат қилиш даражаси ва қонун устуворлиги – туризм ва иқтисодий ўсиш ўртасидаги ўзаро муносабатларга қандай таъсир кўрсатишини таҳлил қилади. Бу кўрсаткичлар нафақат туризм оқимини бевосита рағбатлантиради, балки узоқ муддатли барқарор туризмни ривожлантириш учун зарур бўлган шаффоф ва ишончли муҳитни шакллантириш орқали туризмнинг иқтисодий ўсишга қўшадиган хиссасини янада кучайтиради.

Масалан, самарали ҳуқуқий-меъёрий база туризм бозорига киришдаги тўсиқларни камайтириши ва шаффофликни таъминлаши мумкин, бу эса мамлакатнинг туристик жозибадорлигини оширади. Хусусан, ҳукуматнинг юқори самарадорлиги ва коррупция даражасининг пастлиги сайёҳларни жалб қилишда ҳамда иқтисодий манфаатларни сақлаб қолишда муҳим ўрин тутади. Шунингдек, аниқ шаклланган мулк ҳуқуқлари ва ишончли ҳуқуқий тизим сайёҳлар ҳамда инвесторлар учун хавф-хатарларни камайтиради. Бу эса туризм ва иқтисодий ўсиш ўртасидаги ижобий боғлиқликни мустаҳкамлашга хизмат

қилади.

Тадқиқот натижалари институционал сифат ва туризм кўрсаткичларининг ижобий тахминий коэффицентлари иқтисодий ўсиш учун ҳал қилувчи аҳамиятга эга эканини кўрсатади. Бу институционал сифатнинг туризм орқали иқтисодий ўсишни рағбатлантиришда тартибга солувчи (модератор) рол ўйнаши мумкинлигини англатади. Хусусан, ҳукумат самарадорлиги, қонун устуворлиги ва коррупцияга қарши курашиш каби институционал сифатнинг асосий кўрсаткичлари хавфсиз ва шаффоф муҳитни шакллантиришга хизмат қилади. Бундай муҳит эса ишончли оширади ва сайёҳлар учун қулай, барқарор шароит яратади.

Институционал сифатнинг яхшиланиши туризм соҳасига бевосита ижобий таъсир кўрсатади. Масалан, бошқарув механизмларининг такомиллашуви туризм инфратузилмаси ва хизмат кўрсатиш сифатининг яхшиланишига олиб келиши мумкин. Шунингдек, коррупция даражасининг пасайиши сайёҳларнинг белгиланган дестинацияга бўлган ишончини мустаҳкамлайди. Бундай институционал ютуқлар нафақат туристлар оқимини оширади, балки туризм ва бизнесни ривожлантиришга хизмат қилувчи мустаҳкам инвестицион муҳитни шакллантириб, кенг қамровли иқтисодий ўсишни рағбатлантиради.

Ушбу топилмалардан бир нечта муҳим сиёсий хулосалар келиб чиқади. Биринчидан, юқори ва барқарор иқтисодий ўсишга эришиш учун институционал сифатга устувор аҳамият бериш зарур. Иккинчидан, туризм соҳаси иқтисодий ўсишни тезлаштирувчи муҳим омил сифатида қаралиши керак. Учинчидан, институционал сифат нафақат туризмни ривожлантиради, балки унинг иқтисодий самарадорлигини оширади. Шу боис, сиёсатчилар институционал сифатни яхшилашга стратегик даражада эътибор қаратишлари шарт.

Туризм инфратузилмасига йўналтирилган инвестициялар ва институционал сифатни такомиллаштириш бир-бирини истисно қилмайди; аксинча, улар бир-бирини тўлдирувчи ва мустаҳкамловчи компонентлардир. Масалан, туристларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилувчи самарали суд тизими, юқори сифатли қоидалар ва барқарор туризм амалиёти институционал асос сифатида хизмат қилиб, сайёҳлар учун ишончли муҳит яратади.

Шунингдек, таҳлиллар шуни кўрсатадики, туризмнинг иқтисодий самарасини максимал даражада ошириш учун мамлакатлар институционал сифат ва туризм инфратузилмасини бир вақтнинг ўзида яхшилашга қаратилган интеграциялашган сиёсатни қабул қилишлари керак. Агар институционал асос заиф бўлса, туризм инфратузилмасига қилинган сармоялар ўзининг тўлиқ потенциалига ета олмаслиги мумкин. Бу эса иқтисодий ўсишга эришишда ушбу икки омил ўртасидаги ўзаро боғлиқ ва тўлдирувчи муносабатларни янада равшанлаштиради.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон – Янги тараққиёт йўли. – Т.: Ўзбекистон, 2021. – 320 б.

2. Бахрамов Н.Б. Туризм и региональное развитие: теория и практика. – Ташкент: Экономика-Финансы, 2020. – 254 с.
3. Adedoyin, F. F., Egum, N., & Bekun, F. V. (2022). *How does institutional quality moderate the impact of tourism on economic growth? Startling evidence from high earners and tourism-dependent economies. Tourism Economics*, 28(5), 1311–1332. journals.sagepub.com+1eprints.bournemouth.ac.uk+1.
4. Lee, H. S., Lee, S. Y., & Har, W. M. (2020). *Roles of institutional quality on the relationship between tourism and economic development in Malaysia. International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, 24(1), 685–693. revistas.um.es+9psychosocial.com+9econpapers.repec.org+9.
5. Saha, S. K., & Yap, G. (2021). *Nonlinear nexus between corruption and tourism arrivals: a global analysis. Empirical Economics*. link.springer.com.
6. Ivanov, S., & Webster, C. (2013). *Globalization as a driver of destination competitiveness. Annals of Tourism Research*, 43, 624–650.
7. La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., & Shleifer, A. (1999). *The quality of government. Journal of Law, Economics and Organization*, 15(1), 222–279.
8. Podobnik, B., Shao, J., Njavro, D., Ivanov, P. Ch., & Stanley, H. E. (2007). *Influence of corruption on economic growth rate and foreign investments*.
9. Acemoglu, D., & Robinson, J. A. (2012). *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty*. Crown Publishers.
10. Easterly, W. (2001). *The Elusive Quest for Growth: Economists' Adventures and Misadventures in the Tropics*. MIT Press.

Muhlisa AKRAMJONOVA,
O'zbekiston xalqaro islomshunoslik akademiyasi talabasi
Ilmiy rahbar: Uktam JIYANOV,
O'zbekiston xalqaro islomshunoslik akademiyasi katta o'qituvchisi

TURIZMDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING ROLI

Annotatsiya: Raqamli texnologiyalar turizm sohasini tubdan o'zgartirib yubordi. Internet, mobil ilovalar, sun'iy intellekt va virtual reallik kabi texnologiyalar sayohatchilarning safarni rejalashtirish, bron qilish va tajriba orttirish usullarini yangilab, an'anaviy amaliyotlarni raqamlashtirishga olib keldi. Onlayn bron tizimlari va mobil ilovalar foydalanuvchilarga qulaylik yaratib, xizmat ko'rsatish sifatini oshirdi. Ushbu maqolada raqamli transformatsiyaning turizm sohasiga ta'siri, ilg'or texnologiyalarning joriy etilishi va kelajakdagi tendensiyalar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: turizm, onlayn bron tizimlari, mobil ilovalar, sun'iy intellekt, virtual reallik.

Abstract. The development of digital technologies has fundamentally transformed the tourism industry. Technologies such as the Internet, mobile applications, artificial intelligence, and virtual reality have revolutionized the way travelers plan, book, and experience their journeys, leading to the digitization of

<i>Raximov R., Usmonov A.</i> O‘zbekiston turizm sohasida raqamli texnologiyalarni joriy etishning ilmiy-nazariy asoslari va strategik yo‘nalishlari.	117
<i>Teshabaeva O., Himmatova G.</i> O‘zbekiston turizm tizimini raqamlashtirish: konseptual yondashuvlar va ilmiy asoslar.	119
<i>Sodikov Z.</i> Ekoturizmni rivojlantirishda g‘or turizmining roli.	124
<i>Raximov Sh.</i> O‘zbekistonda raqamli turizm infratuzilmasini rivojlantirish	128
<i>Homidov M., Xakimova G.</i> Turistik resurslarni xalqaro bozorga olib chiqish uchun marketing strategiyasida raqamli texnologiyalardan foydalanish usullari.	132
<i>Beysenov K.</i> O‘zbekiston Respublikasida raqamli turizmni rivojlantirish istiqbollari.	140
<i>Ergashbaev Sh.</i> O‘zbekistonda turizm faoliyatini raqamlashtirishda adabiy turizm va uni rivojlantirish istiqbollarinin uzluksiz ta‘lim tizimiga ta‘siri.	144
<i>Пулатова М.</i> Туризм ва иқтисодийнинг ўсишида институционал сифатнинг ўрни.	147
<i>Isakdjanova M.</i> O‘zbekistonda san‘at muassasalari faoliyatini raqamlashtirish: xizmat ko‘rsatish jarayonlarini takomillashtirish imkoniyatlari.	151
<i>Abdullayev R., Jo‘rayeva R.</i> O‘zbekistonda turizm faoliyatini raqamlashtirishning ustuvor yo‘nalishlari va samaradorligini oshirish strategiyalari.	154
<i>Shodiyeva Z.</i> O‘zbekiston agrar tarmog‘ini rivojlantirishda turizm infratuzilmasi va oziq-ovqat mahsulotlari tashqi savdosining o‘zaro ta‘siri.	157
<i>Пулатова М.</i> Туризм, институционал сифат ва иқтисодий ўсиш.	160
<i>Akramjonova M.</i> Turizm raqamli texnologiyalarning roli.	164
<i>Xoshimova D.</i> Turistik destinatsiyalarni rivojlantirishda ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish samaradorligi.	168
<i>Atajonova S., Ostanqulov X.</i> Turizm sohasida raqamlashtirishning nazariy asoslari va uning rivojlanish istiqbollari.	170
<i>Nurullayeva L.</i> Turizm bozorida kapital oqimi va moliyaviy barqarorlik: islomiy moliyaning ijtimoiy va iqtisodiy ta‘siri.	174
<i>Sunatov J., Zikrillayeva F.</i> O‘zbekistonda turizmni raqamlashtirish jarayonlari.	179
<i>Usmonova Sh., Xoshimova D.</i> Sun‘iy intellektdan turizm sohasi uchun marketing strategiyalarini qo‘llashda foydalanish imkoniyatlari.	183
<i>Nigmatullayeva M.</i> Singapur turizmi industriyasi va uning iqtisodiyotda tutgan o‘rni.	186
<i>Karimjonova Sh., Solijonova G.</i> Scientific-Theoretical Foundations and Conceptual Approaches to the Digitalization of Tourism Activities in Uzbekistan.	190
<i>Ostanakulov Kh., Atajonova S.</i> Public-private partnership in the digitalization of tourism in Uzbekistan.	194

II SHO‘BA
ZAMONAVIY RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TURIZM
INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHNING MUAMMOLARI VA
ISTIQBOLLARI

<i>Абдуллаев Р.</i> “Буюмлар интернет” – IoT индустриясининг туризм ривожига таъсири (Катар мисолида)	197
<i>Юнусова Р.</i> Цифровизация логистики в сфере туризма: фактор международной экономической безопасности.	203
<i>Maturov I.</i> Turizm infratuzilmasini raqamli matematika orqali rivojlantirish imkoniyatlari.	209
<i>Гулямова Г.</i> Туризм секторини ривожлантиришда рақамли технологиялар.	212
<i>Ибрагимов Ш.</i> Роль цифровых платформ в развитии внутреннего и въездного туризма Узбекистана: трансформация, вызовы и перспективы.	218
<i>Yuldashev M.</i> Raqamli texnologiyalar va turizm infratuzilmasi.	222
<i>Rasuleva R.</i> Turizmni rivojlantirishda raqamli banklarning roli va istiqbollari.	225